

Recenzja pracy doktorskiej Pani magister Sary Knapik-Szwedy
pt. "Znaczenie technik muzykoterapeutycznych we wsparciu rozwoju dziecka z autyzmem".
Promotor: prof. dr hab. Katarzyna Krasoń

Pani magister Sara Knapik-Szweda napisała pod opieką naukową prof. dr hab. Katarzyny Krasoń rozprawę doktorską na temat "Znaczenie technik muzykoterapeutycznych we wsparciu rozwoju dziecka z autyzmem" (362 strony) oraz złożyła ją w Instytucie Pedagogiki Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach do dalszego procedowania. Praca ma przejrzystą strukturę, składa się z łącznie z czterech rozdziałów, podzielonych na wprowadzającą część teoretyczną, metodologiczną i badawczą.

Wprowadzenie

Praca mgr Sary Knapik-Szwedy będzie oceniana przeze mnie powtórnie po dokonanych poprawkach. W recenzji pierwszej wersji pracy z dnia 20.02.2018 stwierdziłem, że nie spełnia ona wymogów stawianych dysertacjom doktorskim. Jednocześnie ze względu na jej pewne walory teoretyczne i empiryczne wskazałem, że praca ta po poprawkach może być ponownie przedmiotem procedury w uzyskaniu naukowego stopnia doktora. Za wartościowe uznałem część badań, które z powodzeniem mogłyby być opisane w formie indywidualnych przypadków. Taka zmiana koncepcji moim zdaniem wyeliminowałaby większość istotnych zarzutów w pracy, a jednocześnie była by wzbogaceniem pedagogiki specjalnej w jej obszarze naukowego doskonalenia podłoża działalności terapeutycznej i rehabilitacyjnej.

Decyzję o konieczności i możliwości korekty pracy podjęła Komisja ds. procedowania przewodu doktorskiego mgr Sary Knapik-Szwedy. Po dokonanych poprawkach praca to ponownie została przesłana mi do recenzji. W swojej recenzji skoncentruje się głównie na poprawkach dokonanych przez Autorkę oraz wykaże czy praca ta posiada walory naukowe na poziomie uprawniającym do wnioskowania o stopień naukowy doktora.

Zasadność zmiany tematu i koncepcji badań

Podstawowy problem złożonego mi wcześniej projektu wynikał z nieporozumienia koncepcyjnego i błędnych założeń metodologicznych. Autorka pierwotnie zakładała koncentrację

analiz na wyznacznikach ilościowych i dokonywania porównań międzygrupowych. Pomiar został dokonany na 8 osobowej grupie osób poddanych muzykoterapii i porównany z 8 osobową grupą eksperymentalną poddaną zabiegom zabawoterapii. Zakwestionowałem w tej koncepcji sam zamiar badania skuteczności muzykoterapii na grupie 8 osobowej, dokonywanie analiz procentowych w tej grupie, oraz poddawanie jej porównaniom z inną grupą badanych. Jednocześnie zwróciłem uwagę, że nie kwestionuję możliwości dokonywania pomiaru jednostkowego w badaniu klinicznym oraz ostrożnego wnioskowania na tej podstawie. Mgr Sara Knapik-Szweda zdecydowała się wyeliminować podstawowe błędy w pracy i wykorzystać zabrany materiał empiryczny do ponownych analiz i wnioskowania.

W ponownej ocenie dysertacji zwraca uwagę korekta tematu. Obecnie brzmi on: „Znaczenie technik muzykoterapeutycznych we wsparciu rozwoju dziecka z autyzmem”. Zmianę kategorii „skuteczności” na kategorię „znaczenie” postrzegam jako istotne przeobrażenie koncepcyjne pracy. Kategoria skuteczności typowa dla pomiaru ilościowego wpisuje się w badania eksperymentalne z standaryzowanymi narzędziami i z grupą badawczą pozwalającą na dokonywanie porównań między lub wewnątrz populacyjnych. Kategoria „znaczenie” wskazuje nam z kolei na jakościową konstrukcję problemów, typową dla badań na małych grupach badawczych lub indywidualnych przypadkach. Mając na uwadze zastosowaną metodę badań – studium przypadków - kategoria znaczenia zajęć muzykoterapeutycznych w kontekście rehabilitacji jednostkowej, jest jak najbardziej właściwa. Autorka nie rezygnuje całkowicie z określania skuteczności muzykoterapii, deklarując we wstępie wskazanie przydatności tego narzędzia do rehabilitacji dziecka autystycznego. Taka możliwość w pracy bazującej de facto na klinicznej analizie przypadków nie budzi mojego sprzeciwu. W pedagogice specjalnej istnieje sporo badań dokonujących pomiarów klinicznych w rozwoju i rehabilitacji pojedynczych jednostek. Ważne jest jednak nie tylko sam sposób badania, ale i wykorzystanie wyników tych badań. Wskazanie możliwości rozwoju człowieka niepełnosprawnego pod wpływem określonych działań rehabilitacyjnych, bez uogólniania wyników na grupy osób i wnioskowania ilościowego, lecz z analizą możliwych znaczeń jednostkowych może stanowić istotny wkład w rozwój rewalidacji.

W części teoretycznej pracy znalazły się rozdziały traktujące o istocie autyzmu i muzykoterapii. Nie budzą one moich istotnych zastrzeżeń. W tych rozdziałach Autorka wykazuje się dostateczną wiedzą umożliwiającą jej przeprowadzenie planowanych badań. Przy ponownej recenzji muszę zwrócić uwagę na najistotniejszą kwestię, jaka w tej części pracy została zmieniona. Pierwotnie Autorka dokonywała w niej opisu grupy eksperymentalnej, który wzbudził moje poważne zastrzeżenia koncepcyjne i metodologiczne. Po zmianie koncepcji ta część została usunięta co skutkuje przejrzystym i prawidłowym podłożem teoretycznym pracy.

W części metodologicznej Autorka uzasadnia wybrany rodzaj triangulacji badawczej,

łączącej strategię jakościową z ilością. Dominującą metodą badawczą uczyniono indywidualne studium przypadków. W każdym przypadku dokonano pomiaru zmiany rozwojowej i rehabilitacyjnej odpowiednimi wystandaryzowanymi narzędziami oraz poprzez obserwację. Problem główny dotyczył jednostkowej zmiany w usprawnianiu dziecka z autyzmem.

Metodologicznie poczynione założenia uznaję za poprawne. Wątpliwości, które powinny skłaniać Autorkę do ostrożnego wnioskowania wynikają z samego przebiegu badań. W ich opisie czytamy, że sesje muzykoterapeutyczne trwały 20-30 minut raz w tygodniu przez trzy miesiące. Nie kwestionuje ich pozytywnego wpływu, jednak trzeba mieć świadomość, że w tym czasie dziecko jest podawane innym zbiegom, procesom nauczania i rehabilitacji. Pytanie czy można sam poziom usprawniania przypisać sesjom muzykoterapii czy też były w tym czasie inne bodźce rozwojowe. Szkoda, że Autorka przynajmniej nie spróbowała się z tym problemem zmierzyć.

Sama dokumentacja badań przekonuje i jest niewątpliwym walorem tej pracy. Bardzo szczegółowe opisy sesji terapeutycznych ukazują niewątpliwie istotne reakcję dzieci z autyzmem na bodźce muzyczne. Opisy kolejnych sesji, szczególnie z wykorzystaniem wnikliwej obserwacji badaczki, ukazują przełamywanie leku i oporów przed tą formą kontaktu z terapeutą u badanych dzieci. W przypadku dziecka z autyzmem, gdzie kontakt ten jest podstawowym wyzwaniem terapii, wyniki badań napawają optymizmem i są cenna wskazówką w poszukiwaniu nowych dróg rehabilitacji w tym typie niepełnosprawności.

Istotne dla rozstrzygnięcia głównego problemu badawczego są pomiary sfer rozwojowych ilustrowane wykresami. Pomimo ostrożności do jakich powinna skłaniać przyjęta koncepcja cotygodniowych sesji terapeutycznych (pisałem o tym w uwagach do części metodologicznej) widzimy, że niewątpliwie terapia muzyką może usprawniać sferę społecznego funkcjonowania dziecka, a w umiarkowanym zakresie także sferę funkcjonowania poznawczego.

W podsumowaniu badań Autorka skupia się a tabelarycznym opisie zmian i zakresu usprawniania u badanych. Weryfikuje w ten sposób też pytania szczegółowe dysertacji. Ta część budzi mieszane odczucia. Pierwsze pozytywne związane są ze szczegółowym wskazaniem zakresu usprawniania dzieci z autyzmem pod wpływem sesji terapeutycznych i określeniem znaczenia doświadczeń muzycznych dla tych osób. Autorka niewątpliwie dokumentuje znaczenie i przydatność muzykoterapii do pracy z dzieckiem autystycznym. Poprzez dokonane pomiary widzimy, w których strefach rozwoju dziecka możemy spodziewać się usprawnienia i gdzie, może ono nastąpić w stopniu mniejszym. Niedosyt pozostawia dość słaba interpretacja wyników badań, w której Autorce trudno "odciąć się" od myślenia "ilościowego" (wnioskowanie typu: u siedmiorga z badanych wykazano tyle, a w jednym przypadku tyle). Generalnie Autorka ucieka od pogłębionej interpretacji jakościowej, analizy znaczeń, konstruowania kategorii, do których te badania także upoważniają.

Podsumowanie

Przedstawiona mi do recenzji praca mgr Sary Knapik-Szwedy pomimo pewnych niedoskonałości spełnia wymogi stawiane dysertacji naukowej. Koncepcja badawcza jest czytelna i prawidłowa. Autorka podejmuje się pokazania znaczenia muzykoterapii w usprawnianiu dziecka z autyzmem. Poprzez indywidualne pomiary dokonane w ramach studiów przypadków wskazuje na możliwy zakres usprawniania i progres w poszczególnych sferach rozwojowych badanych dzieci. Praca wnosi wkład w naukowe podłoże rehabilitacji i terapii dziecka z autyzmem i jest istotna w procesie praktycznego rozwoju subdyscypliny pedagogiki, jaką jest pedagogika specjalna. **Tym samym uznaję, że przedłożona mi praca mgr Sary Knapik-Szwedy "Znaczenie technik muzykoterapeutycznych we wsparciu rozwoju dziecka z autyzmem" spełnia wymogi Ustawy o Stopniach i Tytułach Naukowych i może być przedmiotem publicznej obrony.**

A. Gwan